

Neolitik Dönem’de Yeni Bir Yapı Tipi: Tepecik-Çiftlik’te “Fırınlı Yapılar”

Yasin Gökhan Çakan*

Hocam Sevil Gülçur’a saygı ve sevgilerimle...

Özet

Orta Anadolu’nun güneyinde, Volkanik Kapadokya Bölgesi’nde yer alan Tepecik-Çiftlik, yaklaşık MÖ. 8. bin yıldan MÖ. 6. bin yılın ortalarına dek iskân görmüş bir höyüktür. Bu yazıda Tepecik-Çiftlik’in MÖ. 7. bin yıl sonuna tarihlenen 3. tabaka yerleşmesinde bulunan ve kendine özgü karakteristik özellikleri olan bir mimari yapı tipi incelenmektedir.

Benzer tekniklerle inşa edilmiş bu yapılarda merkezi bir mekân ve bu mekândan dışa doğru taşırılarak inşa edilmiş alkovlar¹ yer alır. Alkovların içerisine fırın ya da depolama birimleri inşa edilmiştir. “Fırınlı Yapı” olarak tanımlanan bu yapıların her birinde uzun süre kullanıldıkları anlaşılan bir fırın yer alır. Bu yapı tipi, ortak mimari bilgi ile belli ihtiyaçlara yönelik ortaya çıkmış ve belirli bir süre kullanılmış mimari geleneği yansıtmaktadır.

Giriş

Volkanik Kapadokya, Alt Paleolitik Çağ’dan itibaren insanlar tarafından yaşam alanı olarak tercih edilmiş bir bölgedir. Gerek doğal kaynakların zenginliği gerek tarihöncesi insanları için önemli bir hammadde olan obsidiyen kaynaklarının varlığı bölgeyi cazip kılmış olmalıdır. Tepecik-Çiftlik yerleşmesi de bu bölgede, etrafı volkanik dağlarla çevrili, verimli alüvyal topraklara sahip Çiftlik Ovası’nın güneyinde, Melendiz Çayı’nın kollarından birine yakın konumda yer alır.

* Araş. Gör. Yasin Gökhan Çakan: İstanbul Üniversitesi Tarihöncesi Arkeolojisi Anabilim Dalı, Laleli-Beyazıt/İstanbul, ygcakan@gmail.com.

1 Alkov: Fransızcadan (*alcôve*) dilimize girmiş olan kelimenin kökeni “küçük oda” anlamına gelen Arapçadaki “*el kubu*” kelimesidir (Hasol, 2010: 32, 197). Mimarlıkta, doğrudan büyük bir mekâna açılan, duvar, sütun ya da farklı mimari elemanlarla çevrili küçük mekân/oda olarak tanımlanabilmektedir.

Neolitik Dönem'de Yeni Bir Yapı Tipi:
Tepecik-Çiftlik'te "Fırınlı Yapılar"

2000 yılından bu yana yürütülen çalışmalar höyükte, MÖ. 8. bin yılın sonlarından MÖ. 6. bin yıl başlarına dek tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan, bunun yanında bölgedeki zengin kaynakları değerlendirerek yoğun avcılık ve toplayıcılığı da sürdüren bir topluluğun yaşadığına işaret eder. Çanak Çömlekli Neolitik dönemin başlangıcından, İlk Kalkolitik dönemin sonlarına dek yaklaşık 1200 yıllık süreç boyunca höyükte mimari ve yerleşim düzenleri bakımından önemli değişimler izlenir². Neredeyse her tabakada farklı bir yerleşim düzeni görülür. Farklı tabakalardaki yapılar, benzer tekniklerle inşa edilmiş olsa da mekân anlayışı ve yerleşme dokusu bakımından birbirlerinden ayrılır. Bu ayrışmalardan biri de MÖ. 7. bin yılın ikinci yarısında 3. tabaka yerleşmesinin ortaya çıkmasıyla yaşanır. Geniş açık alanlarla çevrili çok odalı bir yapı kompleksinin yer aldığı 4. tabaka yerleşmesinin ardından yerleşmede yeni bir yapılanma görülür ve 4. tabakadan oldukça farklı, fırınlı yapı tipindeki konutların inşa edildiği bir yerleşme dokusu ortaya çıkar.

Tepecik-Çiftlik

Tepecik-Çiftlik Höyüğü, Orta Anadolu Platosu'nun güneyindeki Volkanik Kapadokya'da, Niğde İli Çiftlik İlçesi sınırları içerisinde yer alır³. Höyük, kesin sınırları saptanabilen kesiminde 3,00x1,70 m boyutlarında bir alanı kaplar. Ancak güneyde, günümüzde tarla olarak kullanılan alandaki yüzey buluntularının dağılımı dikkate alındığında, höyüğün kapladığı alanın yaklaşık 6 hektar olduğu tahmin edilmektedir. Höyük, içinde bulunduğu ova seviyesine göre 9,60 m yüksekliğe sahiptir. Kazı çalışmalarıyla en derin seviyede yaklaşık -7,30 m inilmiştir; henüz ana toprağa ulaşılammıştır.

Höyükte bu güne dek Geç Roma-Erken Bizans, İlk Kalkolitik ve Neolitik olmak üzere toplam üç dönem tespit edilmiştir (Fig. 1). Çanak Çömlekli Neolitik dönemin erken evrelerine tarihlenen tabakalar çok dar bir alanda, kazı alanının batısındaki derinlik açmasında ortaya çıkartılmıştır. Burada herhangi bir mimari kalıntıyla karşılaşılammış olmasına karşın obsidiyen ve kemik aletler ile diğer maddi kültür kalıntılarını höyükte bu dönemde de yerleşilmiş olduğunu kanıtlar.

2 Çakan, 2014.

3 Bıçakçı vd., 2007; Bıçakçı vd., 2012.

Tepecik-Çiftlik'te en kapsamlı veriler MÖ. 6800-5800 yılları arasındaki süreci yansıtan, Neolitik ve İlk Kalkolitik döneme tarihlenen tabakalardan gelir. 6. ve 5. tabakalarda yerleşmenin kazı alanı içerisindeki kesiminin açık alan olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kazı alanının büyük bölümünde bu sürece ait ateş çukurları, küllü dolgular içeren sığ çukurlar ve atık alanları göze çarpar. Bunların yanı sıra, açık alanın kısmen "mezarlık" olarak kullanılmış olduğuna işaret eden çok sayıda mezar tespit edilmiştir. Bu durum yapıların neden burada yoğunlaşmadığı sorusuna da bir açıklık getirmektedir. Açık alandaki birincil ve ikincil gömütlerin yanı sıra, alanın güneyinde, 1,70x1,35 m boyutlarında bir "mekân"da çok sayıda insana ait kalıntı tespit edilmiştir⁴. Kolektif bir mezar alanı olduğu anlaşılan bu mekân dışındaki diğer yapı kalıntıları birkaç duvar kalıntısından ibarettir.

MÖ. 7. bin yılın ortalarında konutların, açık alanı kısmen işgal etmeye başladığı görülür. Bu dönemde, 4. tabaka yerleşmesinde, aralarında geniş açık alan bulunan dörtgen planlı, tek veya çok odalı yapılar ortaya çıkar ve yerleşme doğu-batı uzantılı bir geçitle/koridorla ikiye ayrılır. Kuzey kesimdeki yapıların korunma durumu iyi olmasa da dik-dörtgene yakın planlı, en az iki evreli, geniş ve tek mekâna sahip bir yapı bulunur. Bu kesimin aksine güneydeki yapı kalıntıları çok daha iyi korunmuştur. Güneyde taş su basman seviyesinde korunmuş, dörtgen planlı, çok odalı bir yapı kompleksi yer alır. Bu kompleksin batısında avlu benzeri, kuzeyi duvarla çevrelenmiş açık alan yer almaktadır. Açık alanların duvarla çevrelenmesi yerleşmenin başka kesimlerinde de görülür⁵.

Fırınlı yapı tipinde inşa edilmiş konutlardan oluşan bir yerleşmenin bulunduğu ve detaylarına aşağıda değinilecek olan 3. tabakanın ardından, birbirine bitişik olarak inşa edilmiş dörtgen planlı yapılardan oluşan bir süreç başlar. İlk Kalkolitik döneme ait bu yapıların belirli bölümlerinin depolama amaçlı düzenlendiği görülür. Depolama birimleri yapının ayrılmaz bir parçası olarak daha sağlam ve kalıcı olacak şekilde inşa edilir. Köşk Höyük'ten de bilinen insan-hayvan-bitki betimli kabartmalarla bezenmiş çanak çömlek bu döneme aittir. Dönemin sonlarına ait kültür dolgusu höyük yüzeyine yakın olduğundan büyük ölçüde tahrip olmuştur. Bu nedenle höyüğün terk edilme

4 Büyükkarakaya vd. baskıda.

5 Bıçakçı vd., 2017: Fig. 11.

Neolitik Dönem’de Yeni Bir Yapı Tipi:
Tepecik-Çiftlik’te “Fırınlı Yapılar”

süreciyle ilgili net bir yargıya varmak olanaksızdır. Buna karşın kısmen korunmuş dolgulardan ele geçen “Gelveri Çanak Çömleği” olarak bilinen koyu renkli kazı/çizi bezemeli bir çanak çömlek grubu ile Konya Ovası ve Göller Bölgesi’nden bilinen boyalı çanak çömlekler, bölgeler arası etkileşimin bu dönemde de devam ettiğini göstermesi bakımından önemlidir⁶.

Volkanik Kapadokya’da şimdilik bilinen en eski çanak çömlek örnekleri Tepecik-Çiftlik’te bulunmaktadır.⁷ Höyükteki kesintisiz tabakalanma, çanak çömleğin ilk ortaya çıktığı dönemden İlk Kalkolitik dönemin sonlarına dek hem teknolojik hem de tipolojik gelişimi izlemeyi mümkün kılar. Yerleşme içindeki obsidiyen üretim alanları bu hammaddenin işlenmesi ve kullanımının topluluk için önemini vurgular⁸. Orta Anadolu’daki çağdaş yerleşmelerden bilinen ok ve mızrak uçlarının neredeyse tüm çeşitleri Tepecik-Çiftlik’te de bulunur. Göllüdağ işliklerinde üretilen obsidiyen dilgi ve çekirdeklerin Neolitik dönemin erken evrelerinden itibaren Levant, Kuzey Suriye ve Kıbrıs gibi uzak bölgelerdeki yerleşmelere ulaştığı bilinmektedir⁹. İşlik ve yerleşmeler arasında kurulan bağlantılar bölgeler arası karşılıklı bilgi ve teknoloji aktarımının en somut göstergesi olarak kabul edilebilir. Tepecik-Çiftlik’in yanı başındaki işliklerde yaşanan bu gelişmelere yerleşmede yaşayan insanların kayıtsız kalmış olmaları olanaksızdır¹⁰. Tepecik-Çiftlik’teki arkeolojik bulgular, çevresindeki doğal kaynakları son derece iyi değerlendirebilen, yakın çevresi ile sıkı ilişkiler içerisinde fakat uzak bölgelerle de etkileşimini koparmamış bir topluluğa işaret eder.

Son Neolitik Dönem Konut Mimarisi ve Yerleşme Düzeni

Bu dönem, bir başka deyiş ile 3. tabakadaki yapılar taş su basman üzerine kerpiç duvar inşa edilerek oluşturulmuş tek mekâna sahip konutlardır. Mekânlarda fırın ve depolama birimleri gibi gündelik ihtiyaçlara yönelik inşa edilmiş yapı donanımları sıkça karşılaşılan öğelerdir. Mekân tabanları genellikle çamur ile sıvalıdır ancak bazılarında taş döşeme uygulaması da görülür. 3. tabakadaki yapı kalıntıları taş

6 Özbudak, 2016.

7 Godon, 2011.

8 Balcı, 2016.

9 Balkan-Atlı ve Binder, 2012.

10 Vinet ve Guilbeau, 2018.

su basman seviyesinde korunmuştur. Kerpiç duvarı zeminden yükselterek yağmur suyu, sel ve zemin rutubeti gibi dış etkilerden korumak amacıyla inşa edilen su basmanlarda, çevrede bolca bulunan bazalt, riyolit ve andezit gibi volkanik kökenli taşlar, çoğunlukla işlenmeden, doğal halleriyle kullanılmıştır. Doğrudan zemin üzerine inşa edilen taş su basmanların genişliği 0,50-0,70 m arasında değişmektedir. En az iki, en fazla altı sıra yükseklikte korunmuş olan duvarlar iki dizi halinde, taşların düzgün kenarları duvarın dış yüzüne bakacak şekilde inşa edilmiştir¹¹. İki taş dizisi arasında kalan boşluklara ise daha küçük boyutlu taşlar doldurulmuştur. "Kabuk duvar" olarak adlandırılan bu teknik 3. tabaka yapılarına ait su basmanların neredeyse tamamında görülmektedir¹².

Şimdiye kadar yürütülen çalışmalar sırasında su basman üzerinde in-situ kerpiç duvar kalıntısıyla karşılaşılmasıdır. Kerpiç duvarların varlığı yapı içlerinde ve çevrelerinde açığa çıkarılan kerpiç molozundan bilinmektedir. Bu nedenle kerpiç duvarların yapım tekniklerine ilişkin bir şey söylemek güçtür. Depolama birimi ya da fırın gibi donanımlarının inşasında kısmen yığma/dökme kerpiç yönteminin kullanıldığı görülür. Bir depolama biriminin ise ölçüleri standart olmayan kalıpta biçimlendirilmiş kerpiç blokları ile inşa edildiği tespit edilmiştir (Yapı-7).

Bugüne dek ortaya çıkan maddi kültür kalıntıları Tepecik-Çiftlik ile aynı bölgede bulunan Köşk Höyük arasında kültürel bir etkileşim olduğunu gösterir. Köşk Höyük'ün 5. tabakasında (kal. MÖ. 6400/6300) doğrudan ana kaya üzerine inşa edilmiş kerpiç duvarlarda 0,70x0,35x0,10 m boyutlarında tek sıra kerpiç blokların kullanıldığı bilinmektedir¹³. Bu durum bölgede kalıplanarak şekillendirilmiş standart ölçülere sahip kerpiç blok yapımının varlığını kanıtlar. İki yerleşme arasındaki etkileşim dikkate alındığında, Tepecik-Çiftlik'te de su basman üzerindeki kerpiç duvarın kalıpta biçimlendirilmiş bloklarla inşa edilmiş olabileceği söylenebilir.

Tepecik-Çiftlik'te Son Neolitik döneme tarihlenen 3. tabaka süresince, yerleşmede "hareketli" bir yapılanma görülür. Binalara yapılan eklemeler ya da eksiltmeler, onarımlar, yeni yapıların inşası ve eskilerinin kulla-

11 Çakan, 2014: 50.

12 Bıçakçı vd., 2007: 239.

13 Öztan, 2007: Fig. 9.

nımının terk edilmesi gibi durumlar, yerleşmenin geçirdiği değişimi gözler önüne sermektedir¹⁴.

Son Neolitik dönem yerleşmesi iki evrelidir (Tabaka 3.2 ve 3.1). Bu sürecin ilk evresinde (3.2) açık alanlarla birbirinden ayrılan, "Fırınlı Yapı" tipinde inşa edilmiş, bağımsız birimlerden oluşan bir yerleşme düzeni görülür (Evre 3.2c) (Fig. 2a). Sonraki aşamada, yapıların yakın çevresindeki kullanım alanlarının mevcut yapılara dâhil edilmesi amacıyla yeni mekânlar eklenir (Evre 3.2b) (Fig. 2b). Aynı evrenin sonunda açık alanları işgal eden yeni yapıların inşasıyla yapı kümelerinin ortaya çıktığı ve açık alanların daraldığı bir yerleşme düzeni görülür (Evre 3.2a) (Fig. 2c). Aynı tabakanın son evresindeki (Evre 3.1) yapılar bir önceki evreye oranla daha az korunmuş haldedir, bu nedenle yerleşme dokusunun anlaşılmasına elverecek derecede veri sunmaz. Birkaç konut dışında, diğer kalıntılar yalnızca duvar parçalarından ibarettir. Sağlam haldeki konutların sağladığı veriler, yerleşmenin bir yapı çekirdeği etrafında gelişen, birbirine eklenerek inşa edilmiş yapı kompleksleri ve birbirine yakın konumlandırılmış tek mekâna sahip konutlardan oluştuğunu gösterir (Fig. 2d, e, f). İnşa teknikleri ve mimari öğeler bir önceki evrenin geleneğini yansıtırsa da bu evrede fırınlı yapı tipindeki alkovlu konutların inşasından vazgeçildiği net bir biçimde görülür.

Fırınlı Yapı Tipi

4. tabakadaki aralarında geniş açık alan bulunan dörtgen planlı, tek veya çok odalı yapıların ardından tabaka 3.2'de kendine özgü ve karakteristik özellikleri olan yeni bir yapı tipi ortaya çıkar ve bu nedenle söz konusu evre "Fırınlı Yapılar Evresi" olarak da anılır. Konutlar, boyutları 25 m² ile 45 m² arasında değişen tek mekândan oluşur. "Fırınlı Yapı" olarak tanımlanan bu yapı tipinde karakteristik olan özelliklerden biri ana mekâna açılan alkovlardır (Fig. 3-4). Yapılardaki bu küçük mekânlar belirli işleve sahip, ana mekândan, mekân dışına doğru çıkıntı yapan küçük oda/çıkma olarak tanımlanabilir. Boyutları yapıdan yapıya değişiklik gösterse de bir fırın ya da depolama birimini içerecek genişlikte inşa edilmişlerdir. Yerleşmede şimdiye kadar bu tipte inşa edilmiş beş konut açığa çıkartılmıştır (Yapı-3, 4, 6, 7, 10).

---

14 Çakan, 2014.

İsminden de anlaşılacağı üzere bu yapı tipinin diğer bir önemli özelliği, her birinde en az bir fırının bulunuyor olmasıdır. Bir örnek dışında (Yapı-10), fırınlar ana mekândan dışarıya doğru çıkıntı yapan alkovların içerisine inşa edilmiştir. Olasılıkla ısınma ihtiyacının karşılanabilmesi için inşa edilen büyük fırınlar, yapı formunun şekillenmesini doğrudan etkilemiştir. Oldukça sağlam bir konstrüksiyona sahip “U” biçimli fırınların boyutları ortalama 1,50x1,00 metredir. Bazı farklılıklar göstermekle birlikte fırınlar belirli esaslara bağlı olarak inşa edilmiştir¹⁵. Fırın tabanı, en altta birbirlerine özenle, alıştırılarak yerleştirilmiş kayrak taşlar ile yapılır. Ağız kısmının bulunduğu ön cephede nispeten daha düzgün taşların kullanıldığı döşemenin üzerine çoğunlukla kaba kerpiç sıva uygulanırken, az sayıda örnekte kum-çakıl karışımı bir dolgu serilerek üzerine kaba kerpiç sıva yapılmıştır. Taban, olasılıkla fırın iç kenarları ile birlikte sıvazlanarak daha ince bir sıvanın sürülmesi ile bitirilmiştir.

Fırın duvarları taş ve kerpiç harcın birlikte kullanımı ile oluşturulmuştur. Duvarların, taş taban döşemesinin dış sınırlarını takip edecek biçimde, taban döşemesi üzerine inşa edildiği görülür. Tek dizi taşın kullanılmış olduğu kenar duvarlarında taşların arası bol kerpiç çamuru ile doldurulmuş/desteklenmiş ve adeta taş katkılı kerpiç *matrix*s duvar görünümü almıştır. Hiçbir fırın, tüm halde, üst yapısı ile birlikte sağlam olarak ele geçmemiş olduğundan üst yapı hakkında kesin bir bilgi yoktur.

Fırınlar, kullanım biçimleri gereği sık sık yenilenmeyi gerektirir. Taban ve duvar iç sıvalarının sürekli ateşe maruz kalması nedeniyle defalarca yenilenmiş olduğu, sıva yenileme tabakalarından rahatlıkla ayırt edilir. Yenileme, eski sıvanın üzerine yeni bir sıva tabakası uygulamak biçiminde gerçekleştirilir ve bazı fırınlarda yenilemelerin yanı sıra fırının boyut ve biçiminde de değişiklikler yapıldığı görülür.

Bu evredeki konutların tasarımı adeta fırını merkeze alan bir mekân anlayışı üzerine gelişir. Kazı çalışmaları sırasındaki gözlemler, konut içerisine herhangi bir yapı donanımı inşa edilmeden önce fırının inşa edilmiş olduğunu gösterir. Öyle ki mekân tabanları dahi fırın inşasından sonra sıvanmıştır.

Her yapıda en az bir depolama birimi ya da farklı amaçlar için kullanılmış küçük bölme duvarlarından oluşan yapı donanımları yer alır.

15 Tkacova, 2015.

Neolitik Dönem'de Yeni Bir Yapı Tipi:
Tepecik-Çiftlik'te "Fırınlı Yapılar"

İki yapıda depolama birimleri fırının sağ ve/veya sol yanındaki diğer alkovlarda bulunur (Yapı-4, 7). Bununla birlikte tek alkovlu olarak inşa edilmiş Yapı-3'te alkov içerisine fırın yerleştirilmiş, depolama / saklama işlevi gördüğü düşünülen yapı donanımı ise fırının karşısındaki duvara bitiştirilerek inşa edilmiştir (Fig. 3). Yapı-6'da da mekânın kuzeybatı köşesinde tahrip olmuş halde bir depolama / saklama alanı bulunur. Sonuç olarak, fırınlı yapı tipinde mekân içi düzenlemelerin küçük farklılıklar dışında, genel olarak benzerlik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Değerlendirme

Fırınlı yapı tipinde, mekân içerisinde bulunan fırının önemli bir role sahip olduğu anlaşılmaktadır. Büyük boyutlu olan fırınların üst örtülerinin inşası sırasında yaşanan güçlükler, alkov gibi üç tarafı duvarla çevrili bir alana ihtiyaç duyulmuş olabileceğini düşündürmekte, fırının bir olasılıkla bu duvarlara yaslanarak inşa edildiğini akla getirmektedir. Alkov içerisine inşa edilen fırın, dumanın dışarı atılması için gerekli olan çözümleri de kolaylaştırmaktadır. Bazı yapılarda fırın dışında, depolama birimlerinin de alkov içerisine inşa edildiği görülür. Bu durum alkovların yalnızca dumanın dışarıya atılması ya da fırın inşasında sunduğu kolaylıkların dışında başka işlevlerinin de olduğuna işaret eder. Fırın ya da depolama birimi gibi yapı donanımlarının mekân içerisinde kütleli olarak yer kaplamamaları için mekân dışına taşırılarak alkovlara inşa edildikleri de öne sürülebilir.

Kütleli olarak geniş yer kaplayan yapı donanımları inşa etmek mekân boyutlarının da geniş tutulmasını zorunlu kılmaktadır. Büyük mekânlarda üst örtünün kapatılması ve taşıyıcı sistemin inşası daha güçtür. Ancak hem istenen yapı donanımlarını içeren hem de merkezi ve üzeri kolay örtülebilen ölçülerde bir mekân elde etmek için fırınlı yapı tipi, ideal bir plana sahiptir. Yapı planı gereği birbirine yaklaşan duvarlar, damın inşasında ve taşınmasında kolaylık sağlamış olmalıdır.

Yapı-3 örneğinde görüldüğü üzere, ilk etapta tek alkovlu olarak inşa edilen yapıda (Fig. 2a, 4), zaman içerisinde fırının bulunduğu alkovun sağ ve sol yanına alkova benzer küçük mekânların eklendiği görülür (Fig. 2b). Eklentilerden biri çeşitli sürtme taş ve obsidiyen aletlerin bulunduğu bir işlik¹⁶, diğeri ise öğütme taşlarının açığa çıkarıldığı bir

16 Řídký ve Bıçakçı, 2011.

faaliyet alanıdır. Böylece yapıların yakın çevresindeki açık alanlarda yürütülen bazı faaliyetlerin olasılıkla mekân içlerine taşınmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum büyük fırınlarla ısıtılan kapalı mekân ihtiyacının arttığına işaret etmektedir.

Yeni konutlara duyulan gereksinimin göstergesi olarak Yapı-6 önemli bir örnektir (Fig. 2c, 3). Yapısal özellikleri bakımından diğer konutlara oranla daha "zayıf" bir konstrüksiyona sahip binanın bazı noktalarda komşu konutlara yaslandırılarak inşa edildiği görülür. Bu binanın diğerleri gibi önceden tasarlanmadığı, ani beliren mekân ihtiyacına hızlıca bir çözüm olarak inşa edildiği düşünülebilir. Fakat buna rağmen konutun inşası sırasında fırınlı yapı tipi özelliklerine sadık kalınmaya çalışıldığı açıktır.

Kazı alanının güney kesiminde olasılıkla ortak bir kullanım alanını (avlu?) çevreleyen yapılar, birbirine bitişik olarak inşa edilmiştir (Fig. 3). Bu yerleşme düzeninin oluşumunu, açık alan-yapı ilişkisi, ısınma sorunları ve yeni yapı inşasına duyulan ihtiyaç etkilemiş gibi görülmektedir. Bir açık alanı çevreleyen yapılardan oluşan yapı kümelerini, yerleşmede küçük ölçekli model birimler olarak kabul edecek olursak, aynı tabakanın henüz kazılmamış kesimlerinde de benzeri yapılanmaları bulma olasılığı göz önünde bulundurulmalıdır¹⁷.

Bugüne dek Anadolu ve yakın çevresindeki Neolitik yerleşmelerde benzer bir yapı formuyla karşılaşılmamıştır. Tepecik-Çiftlik'e özgü olarak nitelendirilebilecek fırınlı yapıların hangi ihtiyaçlara yönelik olarak ortaya çıkmış olabileceği, nasıl kullanıldıkları ve neden kullanım dışı kaldıkları konusundaki yeni sorunlar gelecek araştırmaların önünü açmıştır.

Katkı Belirtme

Bu yazı, İstanbul Üniversitesi BAP Birimi tarafından desteklenen (Proje No. 19459) "Tepecik-Çiftlik Son Neolitik Dönem Mimarisi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasının bir bölümünden üretilmiştir¹⁸. Tez danışmanlığımı üstlenip, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sayın hocam Erhan Bıçakçı'ya teşekkürlerimi sunarım.

¹⁷ Çakan, 2014: 107.

¹⁸ A.g.e.

Neolitik Dönem'de Yeni Bir Yapı Tipi:
Tepecik-Çiftlik'te "Fırınlı Yapılar"

Kaynakça

- Balcı S., 2016. "Tepecik-Çiftlik'te Obsidiyen Yongalama Alanı", *Anadolu Prehistorya Araştırmaları Dergisi (APAD)* 2, 148-159.
- Balkan-Atlı N. ve D. Binder, 2012. "Neolithic Obsidian Workshop at Kömür-cü-Kaletepe (Central Anatolia)", *The Neolithic in Turkey. Central Turkey* (Vol. 3), M. Özdoğan, N. Başgelen ve P. Kuniholm (eds.), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 71-88.
- Bıçakçı E., Ç. Altınbilek-Algül, S. Balcı ve M. Godon, 2007. "Tepecik-Çiftlik", *Türkiye'de Neolitik Dönem*, M. Özdoğan ve N. Başgelen (eds.), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 237-253.
- Bıçakçı E., M. Godon ve Y. G. Çakan, 2012. "Tepecik-Çiftlik", *The Neolithic in Turkey. Central Turkey* (Vol. 3), M. Özdoğan, N. Başgelen ve P. Kuniholm (eds.), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 89-134.
- Bıçakçı E. M., M. Godon, A. Büyükkarakaya, K. Erturaç, K. Kuzucuoğlu, Y. G. Çakan ve A. Vinet, 2017. "Les Feuilles de Tepecik-Çiftlik Et Les Activités Du Programme Melendiz Préhistorique, Campagne 2016", *Anatolia Antiqua* XXV, 71-94.
- Büyükkarakaya A. M., Y. S. Erdal, Y. G. Çakan, M. Godon ve E. Bıçakçı, Baskıda "Handling Dead Bodies: Investigating the Formation Process of A Collective Burial From Neolithic Tepecik-Çiftlik, Central Anatolia (Turkey)."
- Çakan Y. G., 2014. "Tepecik-Çiftlik Son Neolitik Dönem Mimarisi", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Godon M., 2011. "Cappadocia's First Pottery Production, Tepecik-Çiftlik Neolithic Earliest Levels", *Araştırma Sonuçları Toplantısı* 29/3, 317-340.
- Hasol D., 2010. *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, YEM Yayınları, İstanbul.
- Özbudak M. O., 2016. "Koyu Yüzlü Çizi-Kazı Bezekli Çanak Çömlek Işığında Orta Anadolu'da Orta Kalkolitik'e Geçiş Sorunu", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Öztan A., 2007. "Köşk Höyük Niğde-Bor Ovası'nda Neolitik Bir Yerleşim", *Türkiye'de Neolitik Dönem*, M. Özdoğan ve N. Başgelen (eds.), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 223-235.
- Řídký J. ve E. Bıçakçı, 2011. "Kammané Artefakty Odijnud", *Ziva Archeologie* 12, 29-35.
- Tkacova L., 2015. "Hear The Cricket on the Hearth": An Outline of More Effective Archaeological Method for Maximizing the Information Gain from Prehistoric Fire Installations on Example of Neolithic and Chalcolithic fire Installations from Tepecik-Çiftlik, Central Anatolia", Masarykova Univerzita, Filozofická Fakulta, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Brno.

Vinet A. ve D. Guilbeau, 2018. "A First Glimpse of the Late Neolithic and Early Chalcolithic in Cappadocia Through the Lithic Industry of Tepecik-Çiftlik 2017 Season", *Anatolia Antiqua* XXVI, 1-12.

Neolitik Dönem’de Yeni Bir Yapı Tipi:
Tepecik-Çiftlik’te “Fırınlı Yapılar”

Figürler

Tabaka	Dönem	Evre	Tarih*
1. Tabaka	Geç Roma-Erken Bizans	Sadece mezarlar	
2. Tabaka	İlk Kalkolitik	1. Evre	6100-5800
		2. Evre	
		3. Evre	
3. Tabaka	Son Neolitik	1. Evre	6400-6100
		2. Evre	
4. Tabaka	Neolitik		6600-6400
5. Tabaka	Neolitik	1. Evre	6800-6600
		2. Evre	
6. Tabaka	Neolitik		
7-9. Tabakalar	Neolitik		7000-6800
10-14. Tabakalar	Neolitik		7000 ve öncesi
*Kalibre edilmiş, Milattan Önce			

Fig. 1: Tepecik-Çiftlik kronoloji tablosu (Tepecik-Çiftlik Kazı Arşivi).

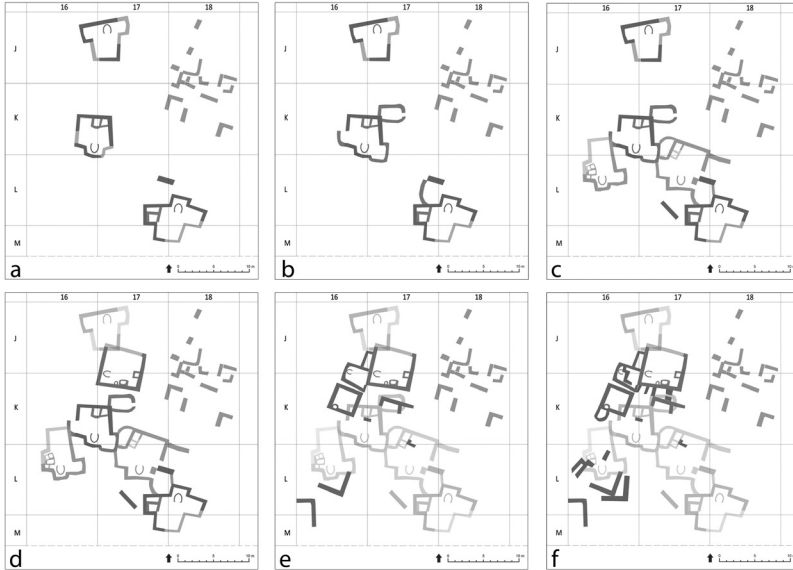

Fig. 2: Son Neolitik Dönem’e ait 3. tabaka yerleşmesinin farklı evreleri; (a) Evre 3.2c; (b) Evre 3.2b; (c) Evre 3.2a; (d) Evre 3.1c; (e) Evre 3.1b; (f) Evre 3.1a. Gri renk, hangi evreye ait olduğu kesin olmayan yapı kalıntılarını temsil eder (Çakan, 2014: Şekil 92-97’den uyarlanarak hazırlanmıştır).

Fig. 3. Kazı alanının güneyinde, fırınlı yapılardan oluşan yapı kümesi (Çakan, 2014: Şekil 98).

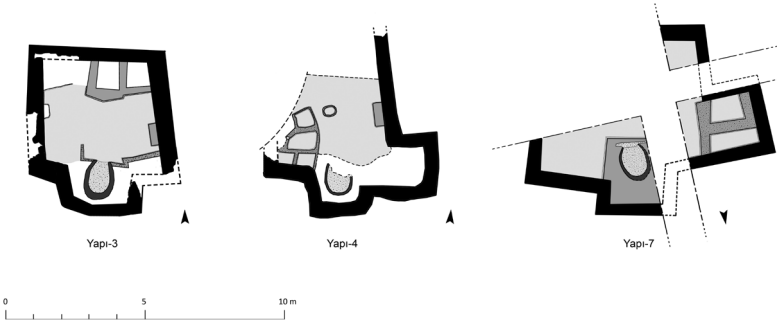

Fig. 4. Üç farklı fırınlı yapı örneği (Çakan, 2014: Şekil 37).

